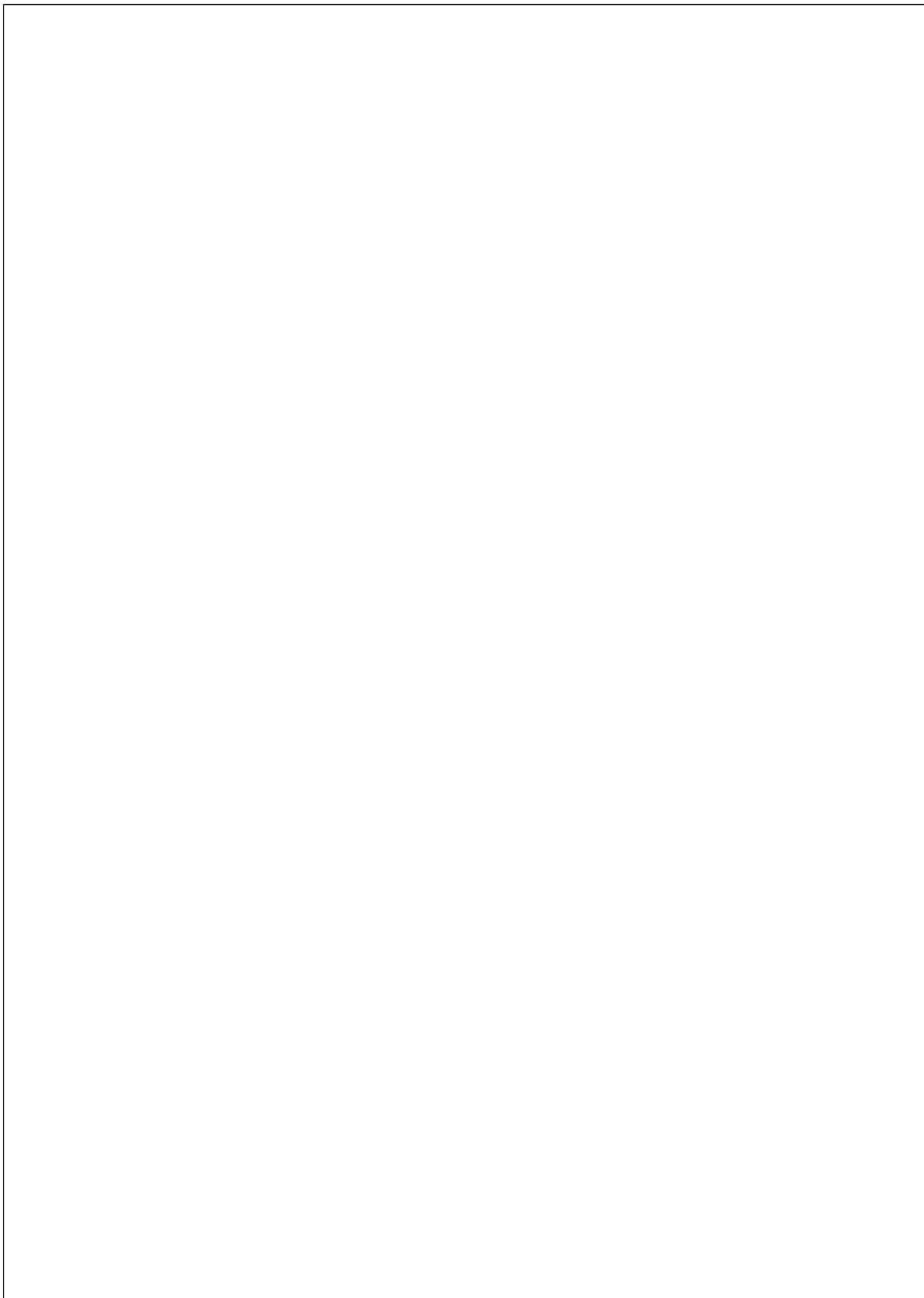

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/181771,Pawel-Nowik-Obrona-Grodna-we-wrzesniu-1939-r-w-swietle-materialow-z-Instytutu-Po.html>
27.02.2026, 05:09

Paweł Nowik: Obrona Grodna we wrześniu 1939 r. w świetle materiałów z Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego

Rozkazy specjalne Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych z sierpnia 1939 r. przewidywały w przypadku wojny bezwzględne utrzymanie przepraw na Niemnie w okolicy Grodna. Wskutek niepomyślnego biegu wojny zakładany wcześniej scenariusz działania okazał się niemożliwy do zrealizowania. Ze wspomnień żołnierzy, uczestniczących w obronie miasta, wyłania się obraz równie pełen chaosu, co poświęcenia.

20.09.2026

[Polskie wojsko Wojna obronna 1939](#)

Celem artykułu nie jest kolejna próba prześledzenia wydarzeń, do których doszło podczas wojny obronnej 1939 roku. Temat obrony Grodna doczekał się bowiem co najmniej kilku opracowań. W niniejszym artykule naszkicowana została ogólna sytuacja na północno-wschodnich rubieżach II RP w momencie wybuchu II wojny światowej z perspektywy jej uczestników, żołnierzy oraz mieszkańców.

W Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, przechowywanych jest szereg relacji spisanych przez obrońców Grodna. Uczestnicy opisali wydarzenia ze swojego punktu widzenia. Ocena pewnych faktów czy postaw jest różna, w zależności od narracji. Z innej perspektywy obronę miasta widzieli dowódcy czy oficerowie sztabowi, inaczej ludność cywilna i szeregowi żołnierze. Dowódcy i ich decyzje są również oceniani w zależności od subiektywnych odczuć autorów narracji. W opracowaniu wykorzystano kilkanaście relacji, głównie starszych stopniem oficerów. Niewiele zachowało się wspomnień szeregowych żołnierzy.

Grupa Grodno

Rozkazy specjalne Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych z sierpnia 1939 r. przewidywały utworzenie „Grupy »Grodno«”. Zadaniem tej formacji było, w przypadku wojny, bezwzględne utrzymanie przepraw na Niemnie w okolicy miasta. Formalnym dowódcą Grupy mianowano gen. Brygady Józefa Olszynę-Wilczyńskiego – Dowódcę Okręgu Korpusu nr III. W jego zastępstwie przygotowaniami kierował płk. Bohdan Hulewicz.

Według ogólnych założeń atak na Grodno mógł nastąpić z kierunku Sopoćkin, Augustowa lub Osowca. Na kierunkach tych miały operować wysyłane z Grodna patrole. Ewentualnej obrony południowego odcinka nie brano pod uwagę. Do obrony przepraw na rzece planowano rozbudować i wykorzystać rosyjskie fortyfikacje z I wojny światowej. Ze względu na brak czasu, udało się nakreślić i wykonać plan w niewielkim zakresie.

Według mjr Karola Miałkowskiego, Szefa Sztabu Grupy „Grodno”, w latach 1934 -1936 gen. Brygady Franciszek Kleberg opracował szczegółowy planu obrony przedmościa Grodna i Suwalszczyzny. Niestety projekt został zdeponowany w Szefostwie Głównego Sztabu. Kopię Kleberg zabrał z Grodna do Brześcia, gdy został mianowany dowódcą Okręgu Korpusu Nr IX. Sztab Grupy „Grodno” nie mógł skorzystać z przygotowanych przez Kleberga analiz. Do obrony

Obszaru Warownego Grodna przewidziało 3 pułki piechoty, 5 plutonów osłony pozycyjnej oraz 2 szwadrony marszowe.

Liczono, że w wypadku ataku grodzieński garnizon będzie aktywnie współpracował z Suwalską Brygadą Kawalerii oraz z oddziałami Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew”. Na głównych kierunkach spodziewanego ataku prace fortyfikacyjne prowadzono w dzień i noc. Zakończono je około 10 września, przy wydatnej pomocy ludności cywilnej.

Bolączką okazały się braki w zaopatrzeniu. Tak tę sytuację przedstawił Karol Miałkowski:

„Największe trudności przy organizowaniu Grupy Grodno wytwarzały sprawy natury materiałowej. Dotyczyło to wszystkich dziedzin zaopatrzenia, jak: uzbrojenia, wyżywienia, umundurowania, koni, materiałów samochodowych i taborów, służby sanitarnej, weterynaryjnej itd. Jaskrawym przykładem był fakt, że baon wartowniczy Grodno posiadał na Kb frs. Lebella tylko po siedem naboí. (...) Poza tym tylko baon asystencyjny i kompanie specjalne 1. i 19. Dywizji Piechoty posiadały kuchnie polowe”.

Również zdaniem majora Jerzego Kozłowskiego obrona czynna była niedostateczna:

„Plany obrony przeciwlotniczej opracowane przez Okręg Korpusu zostały w sierpniu 1939 r. całkowicie zmienione przez plan obrony przeciwlotniczej, przysłany z Ministerstwa Spraw Wojskowych. Wreszcie podczas wojny plan ten był ciągle modyfikowany rozkazami szczegółowymi z Ministerstwa Spraw Wojskowych. Stworzyło to stan pewnego chaosu. Poza tym środki o.p.l. czynnej były absolutnie niedostateczne. Dla obrony Grodna użyto dwa działka 40 mm i 1 komp. c.k.m. typu B. (...) w rezultacie na całym Tereniu O.K. III wykorzystało obronę czynną 6-8 działek przeciwlotniczych 40 mm i 5-6 komp. c.k.m. Skutkiem tego lotnictwo nieprzyjaciela działało wszędzie bezkarnie”.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Polskie wojsko, Wrzesień 1939

Artykuł